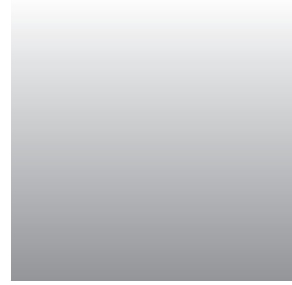

Een blik op het oorspronkelijke programma

– Danielle Audoin

Als reactie op een kritiek op de Theosofische Vereniging en haar president, kolonel Olcott heeft mevr. Blavatsky in 1886 een soort charter opgesteld dat later Het Oorspronkelijke Programma van de Theosofische Vereniging werd genoemd. Zij bracht hierin in herinnering wat de oorsprong was van de Vereniging, wat haar doeleinden waren, welke rol de oprichters hierbij speelden en welke houding van de leden verwacht werd.

Danielle Audoin is de voorzitter van de Franse afdeling.

Het is wellicht interessant om sommige punten die door HPB in dit manifest naar voren gebracht zijn nog eens opnieuw te bekijken. We zullen niet ingaan op de geschiedenis van de eerste tien jaren van het bestaan van de Vereniging en op de moeilijkheden die men tegenkwam, maar alleen op de wijze waarop de doelstellingen van de Vereniging in die tijd, n.l. in 1886, verwoord zijn.

(Al tien jaar later werden ze geformuleerd zoals we ze nu kennen.) Mevrouw Blavatsky noemt er vier.

De eerste is eenvoudig:
Universele Broederschap.

De tweede werd als volgt verwoord:
Er mag door leden geen onderscheid gemaakt worden op grond van ras, geloof of sociale positie, maar ieder lid moet worden beoordeeld op en behandeld naar zijn persoonlijke verdienste.

Hier hebben we dus het eerste grote Principe van Universele Broederschap en vervolgens de praktische toepassing ervan op het leven van de leden van de Vereniging. Mevrouw Blavatsky wilde misschien wel aantonen dat dit geen ver verwijderd

ideaal is, maar een zaak die je onmiddellijk in de praktijk kunt toepassen door bepaalde willekeurige of oppervlakkige verschillen tussen menselijke wezens, die ware broederlijke betrekkingen in de weg zouden kunnen staan, af te schaffen.

Het mag vreemd lijken dat HPB de noodzaak van het afschaffen van zulk onderscheid alleen voor leden moest specificeren. Waarom zei ze: 'elk lid moet worden beoordeeld op en behandeld naar zijn persoonlijke verdienste, en niet: 'ieder menselijk wezen'?

Er kunnen twee redenen voor zijn. De eerste is dat de Theosofische Vereniging bedoeld is om een 'kern' van broederschap te vormen en zo een kleine groep mensen er toe te brengen de Eenheid van Leven te verwezenlijken en in hun contacten met elkaar die eenheid als een realiteit te voelen. De tweede reden is dat het betrekkelijk eenvoudig is om broederlijke gevoelens te hebben voor andere mensen met wie men weinig contact heeft en daardoor op het niveau van theorie of illusie te blijven steken.

Maar het is niet hetzelfde als het om mensen gaat met wie je dagelijks contact hebt en met wie je een gemeenschappelijke taak probeert te vervullen.

Uit onze dagelijkse ervaring weten we allemaal dat het voor leden van de Theosofische vereniging niet zo gemakkelijk is om echt broederlijke gevoelens voor elkaar te hebben, elkaar te begrijpen en verschillen in karakter, leefwijze en opvattingen te accepteren. Zulke verschillen zouden eigenlijk niet zo groot hoeven zijn, omdat we allen hetzelfde ideaal en dezelfde aspiraties hebben en voor dezelfde zaak werken. Maar wat we gemeen hebben doet niet de nuances verdwijnen, de kleine verschillen die des te moeilijker zijn te overwinnen naarmate ze subtieler zijn. Daarom kon het afschaffen van elk onderscheid tussen de leden, wat de eerste stap op weg naar Universele Broederschap lijkt te zijn, wel eens de laatste stap zijn die we moeten doen.

Het derde doeleinde dat door mevrouw Blavatsky aangegeven is wordt als volgt verwoord:

Het bestuderen van de oosterse filosofieën, hoofdzakelijk die van India, ze geleidelijk aan de mensen te openbaren in allerlei werken die de exoterische religies in het licht van de esoterische leringen interpreteren.

We zouden aandacht moeten schenken aan het feit dat mevrouw Blavatsky aandringt op de bestudering van de Indiase filosofieën. Het is zeker zo dat deze filosofieën ons het meest lijken te doen ontwaken voor onze diepste aard, voor de essentie van de dingen en daardoor voor de fundamentele Eenheid van Leven. Er is wel eens gezegd dat 'de genade van India de genade van de innerlijke waarde' is en dat 'het haar rol is om de aandacht van de wereld te richten op het Mysterie van de Tegenwoordigheid' (H. Le Saux, *Initiation à la Spiritualité des Upanishads*), dat wil zeggen de Ene Essentie van alle dingen, of die nu God genoemd wordt, Iñvara, de Logos, of eenvoudigweg het Ene Leven.

Laten we nu teruggaan naar het vierde doeleinde dat door mevrouw Blavatsky is genoemd:

Het tegengaan van materialisme en van theologisch dogmatisme op elke denkbare wijze, door het bestaan aan te tonen van in de wetenschap onbekende occulte krachten, in de Natuur, en de aanwezigheid van psychische en spirituele krachten in de mens; tegelijkertijd pogend de visie van de Spiritisten te verruimen door hen te laten zien dat er heel veel krachten aan het werk zijn bij het voortbrengen van 'wonderen' behalve de 'Geesten' van de doden. Bijgelovigheid moest aan het licht worden gebracht en worden vermeden; en occulte krachten, zowel goede als kwade — die ons altijd omringen en hun aanwezigheid op verschillende manieren kenbaar maken—moesten zo goed mogelijk, aangetoond worden.

Deze formulering is veel gedetailleerder dan die van het huidige derde doeleinde. We zouden ons kunnen voorstellen dat de details die HPB gaf aan het einde van de negentiende eeuw wèl nodig waren, maar nu niet. Maar dit is niet noodzakelijkerwijs zo.

‘Het tegengaan van materialisme en van theologisch dogmatisme op elke denkbare wijze’ is heden ten dage een uitermate urgente taak. Het materialisme breidt zich steeds meer uit over de wereld. Economische, materialistische expansie wordt beschouwd als teken van vooruitgang, van evolutie, zodat rijk en arm, naties en individuen alleen maar trachten om bezittingen te verwerven of te vermeerderen.

Deze levenshouding is meestal evident, maar ook wel eens onbewust, en leden van de Theosofische Vereniging zijn niet vrijgesteld van verleiding, aangezien hebzucht een neiging van de menselijke natuur is.

Wat theologisch dogmatisme betreft, kunnen we de destructieve effecten zien bij de opkomst van het fundamentalisme overal ter wereld, als om te bewijzen dat alles overal en altijd mogelijk is en dat er in landen die zich als het meest ‘geciviseerd’ beschouwen nog steeds blindheid en onwetendheid bestaat aangaande de ware aard van de mens en over het feit dat hij zijn wortels in de Eenheid heeft. We zijn getuige van een uitbraak van geweld, vernietiging en massamoorden die alleen maar voortkomt uit fanatisme, ontstaan vanuit dogmatisme. In de extreme gevallen die we vandaag de dag zien aarzelen mensen niet om te doden in naam van zogenaamde religieuze principes. Maar er zijn minder wrede vormen van onbuigzaamheid die ook veel kwaad kunnen doen op psychische gebieden en die er in ieder geval toe bijdragen dat het reservoir van intolerantie op het mentaal gebied van de mensheid gevoed wordt.

Men neemt zijn toevlucht tot dogmatisme wanneer men zich onveilig voelt. Het is een stevige barrière die gevormd wordt door gefixeerde ideeën en waarachter

mensen beschutting zoeken tegen het gevaar dat door anderen wordt vertegenwoordigd. Elk menselijk wezen dat een gevoel van onveiligheid heeft loopt het gevaar om in een zekere mate dogmatisch te worden. Er kan de neiging ontstaan om vroeger of later af te glijden naar intolerantie en we moeten ons bewust zijn van die neiging.

Het is duidelijk dat de meerderheid van de menselijke wezens zich vandaag de dag niet méér bewust is van ‘het bestaan van verborgen krachten in de natuur’ bijvoorbeeld van het bestaan en de invloed van gedachtevormen dan een eeuw geleden. Wijzelf hebben een theoretische kennis van dit soort dingen, die ons in staat stelt ons verbaal of mentaal te verweren tegen dogmatisme, maar die ons nog niet in staat stelt om al dat soort gedachten en sporen van intolerantie uit ons denken te bannen, die ons van weinig betekenis lijken, maar die wel de enorme gedachtevorm helpt vergroten, waarvan de destructieve gevolgen de wereld teisteren.

HPB spreekt ook over het verbreden van de inzichten van de Spiritisten. Maar als ze verwijst naar ‘Occulte krachten — goede en kwade—die ons altijd omringen en hun tegenwoordigheid op allerlei wijzen tonen’, moet dat worden gezien als van toepassing op alle verschijnselen van het leven. Het is niet alleen maar een kwestie van spiritisme of van occulte krachten in de Natuur’. Wanneer deze krachten worden gevoeld, maar niet voldoende begrepen, is het gevolg òf een onverantwoordelijke houding òf een irrationele angst, die zich uit in bijgeloof van allerlei soort. We denken in het midden van de twintigste eeuw misschien dat bijgeloof aan het verdwijnen was, naarmate het proces van beschaving voortschreed. Maar feitelijk was het in zekere mate alleen maar slapend en geenszins uitgeroeid. Bovendien heeft het gevoel van onveiligheid de laatste tientallen jaren het bijgeloof zowel als het godsdienstig fanatisme opnieuw tot leven gewekt, omdat beide middelen tot ontsnapping lijken te zijn.

Nadat ze deze doeleinden had geformuleerd, verklaarde Mevrouw Blavatsky in 'het Oorspronkelijke Programma' dat de Meesters de twee Stichters niet hadden verteld 'wat ze moesten doen' - dat wil zeggen dat de doeleinden niet aan hen waren gedicteerd- maar 'wat ze nooit zouden moeten doen'. En, 'om het duidelijker te maken':

1. moesten de Stichters al hun invloed aanwenden om zelfzucht van elke soort tegen te gaan, door aan te dringen op oprechte broederlijke gevoelens tussen de leden onderling—tenminste naar buiten toe; daartoe moesten ze een geest van eenheid en harmonie ontwikkelen, ondanks de grote diversiteit in geloven; en van de medebroeders een grote wederzijdse tolerantie verwachten en een mild gevoel voor elkanders tekortkomingen; elkaar helpen bij het zoeken naar waarheid op ieder terrein, moreel of psychisch, en zelfs in het dagelijks leven.

2. Zij, (de Stichters) moesten op de strengst mogelijke wijze alles tegengaan wat neigde naar dogmatisch geloof en fanatisme ... De grootst mogelijke geest van vrij onderzoek, ongehinderd door wie of wat ook, moest worden aangemoedigd.

Zouden we niet moeten bedenken dat wat zo indringend aan de Stichters werd verteld ook van ieder van ons als leden van de Theosofische Vereniging wordt verwacht? Als we een theosofisch leven willen gaan leiden, moeten we trachten alle vormen van zelfzucht, dogmatisme en fanatisme uit te roeien uit onze aard. Het is waarschijnlijk dat we lid van de Theosofische Vereniging zijn geworden, omdat we de ergste vormen van deze scheidende neigingen al hebben uitgeroeid. Maar de meer subtielere vormen ervan vergiftigen dagelijks onze betrekkingen met anderen omdat ze onophoudelijk conflictsituaties scheppen en in stand houden, niet alleen binnen onze familie, in de maatschappij en op ons werk enz. , maar ook binnen de Theosofische Vereniging. Als we ons van onze eigen zelfzucht en intolerantie bewust zouden zijn, zou dat voor ieder van ons voldoende zijn om een verandering tot stand te brengen of om iets te laten gebeuren, —iets dat zou kunnen bijdragen aan een grotere uitstraling van de kern van die Universele Broederschap welke de basis en de essentie vormt van de opdracht van de Theosofische Vereniging.

Uit: The Theosophist, november 2000
Vertaling: Corrie Blaak

De wijze is barmhartig,
niet gewelddadig of gemeen,
immer geduldig.
Hij is het wezen van de waarheid,
heeft een onberispelijke ziel,
is allerhartelijkst
en de belichaming van dit alles.

Avadhuta Gita, Hoofdstuk VIII, vers 8.4